

ШАРЛ БОДЛЕР

(1821—1867)

Бодлеров случај представља за историју књижевности редак пример подробног и трагичног подударања једног песничког дела и једне људске судбине. Наравно, ова последња реч, *судбина*, одавно не дугује своје значење ни античкој трагедији ни потоњим догмама: откако је престала да значи синоним за вољу богова, она именује укупне околности једног битисања, положај који човека одређује према свету и друштву, *сопствену кожу* из које пословично не излазимо. Извесна, каткад одлучујућа неслагања међу Бодлеровим биографима била су свакако условљена управо различитошћу њихових схватања о детерминизму, о судбини. Чињенице, међутим, откривају Бодлеров живот до најситнијих појединости које се везују у целовиту, необичну причу. Не знам да је неко испричао ту причу са више поштовања према њеном главном јунаку и са више обазривости према властитом књижевном дару него што је то учинио Антоан Блонден: за њега, Бодлеров *„проблем је ту, у том односу између живљења и певања — односу што се може јавити и као раскорак — у коме писац налази своје сопствене размере, ближе свакако ономе што он казује него ономе што он у ствари јесте; још боље: у томе путу на крају којег завршава и он сам (писац), тиме што се изједначио са оним што је рекао“*. Поређење Бодлерова живљења и певања намеће нам низ аналогича, видљивих или доказивих веза које васпостављају ток једне чемерне свакодневнице, испуњене љубављу, умовањем, стварањем, грижом, пијанством, сновима: *Цвеће зла* је

таква поезија која у својој уметничкој веродостојности представља и једно изузетно сведочанство, психолошки портрет песников.

Почетак Бодлерова живота, рекао би Блонден, подсећа на почетак неког Дикенсовог романа. Наиме, када се Шарл-Пјер Бодлер родио, 9. априла 1821, његовом оцу, угледном државном чиновнику Франсоау Бодлеру, било је шездесет две, а мајци Каролини, рођеној Аршен-бо-Дифаји, само двадесет осам година. Шарлу је било шест година када му је отац умро, а седам када се мајка преудала за мајора Жака Опика са којим су у овај „роман“ ушле све главне личности. Велика разлика у годинама између родитеља, рани губитак оца и, најзад, појава очуха који је, по речима свога претпостављеног, кнеза Хоенлохе, обдарен свим врлинама правог војника — све то учиниће да Бодлер постане необично привржен својој мајци а да ту приврженост заувек прати не слабије осећање љубоморе, страха и непријатељства према туђинцу супарнику. Бодлерово детињство и дечаство, школовање и сазревање протичу у знаку те двојуге осетљивости према мајци и очуху, чежње за мајком и отпора према очуху, отпора који ће касније довести до потпуног раскида међу њима двојицом, али који никада неће Бодлеру донети олакшање, напротив: Бодлер ће само осећати све већу и све неутаживију потребу за мајчином љубављу, да би што строже ценио оно што му је било узвраћено и што му се уопште могло узвратити.

Да се боље и раније оцрта тај зачарани круг његових осећања допринео је читав ток породичног живота: боравак у Лиону, где је очух убрзо премештен на службу, где почиње Бодлерово школовање, у пансиону Делорм; затим, после поновног премештаја Опиковог у Париз, наставак школовања у колежу Луј Велики, интернатски живот у коме Бодлер ствара и изграђује своју личну дисциплину презира, пркоса и побуне према свему традиционалном, тврдокорном, институционализованом. Ту он добија своју једину, премда школску, песничку ловорику: другу награду на такмичењу у латинском саставу у стиху, са темом *Филопеман на Немејским играма* (1837); у тој средини доживљује прво понижење: искљу-

чују га због недисциплине, дословно због одбијања да преда наставнику цедуљицу коју му је додао друг из разреда (1839), тако да је приватно полагао завршни испит и тиме окончао школовање.

Управо у исто време је и његов очух, у вртоглавом успону на хијерархијској лествици Јулске монархије, напokon унапређен у чин бригадног генерала. Пред младим Бодлером се налази више могућности да добије службу, уз подршку очуха који у њему види будућег дипломату; Бодлер одбија све и изјављује да је његов избор неопозив: он ће се посветити књижевности. Већ тада је за Бодлера дух пустоловине драгоценији од свега што му пружа оскудна стварност. Он се осећа слободним и хоће независност, отискује се у Латински квартал, међу људе свога нараштаја; али, одричући се будућности која би га очекивала у крилу грађанске породице и чиновничког службовања, он је много мање осетљив према политичком романтизму својих вршњака него што је упоран у откривању сопствене личности. Његов дендизам, склоност ка необичном, опседнутост смрћу, схватање и доживљавање порока као најдубљег уживања — укратко, читава његова „естетика зла“, корени се у овом времену лутања по булеварима и кафанама и друговања са њиховим становницима и становницама: међу овим последњима, проститутка Сара, *la Louchette*, спомиње се у вези са тешком венеричном болешћу која је имала да остави свој печат на читав његов будући живот.

Једне вечери, приликом свечаног обеда за породичним столом, Бодлер је дрзак према генералу очуху, овај га оштро опомиње, долази до крупних речи и та се распра окончава шамаром који Бодлер прима као неизбрисиву увреду: но „поправне мере“ тек следе: шаљу га на дуго путовање које треба да га охлади и учини послушним. Од јуна 1841. до фебруара 1842. путује тропским поднебљем које ће касније дати посебно обележје његовој поезији. Песма *Албатрос* представља једну од успомена са тог путовања, један од стубова на којима ће почивати *Цвеће зла*: гордост у понижењу је науч нове поетике коју Бодлер заснива на властитом искуству, на горчини коју судбина мучене птице изазива у њему напореда са сећањем. Запрепашћује то да је тај

двадесетогодишњак већ готов човек, болестан од живота, који хоће да још живи само за поезију.

Пунолетан, он прима свој део очевине: укупну своту од 75.000 ондашњих франака, значајно богатство, што ће убрзо — у цигле две године — да се сведе на половину. Бодлер проналази старе другове, настањује се на левој обале Сене, одева се према последњој моди, улази у књижевне кругове. Упознаје Нервала, наилази — тачније, набаса у једном малом водвиљском позоришту — на мулаткињу Жану Дивал, субрету која ће га својом грубом лепотом, животињском привлачношћу и спремношћу да удовољи свим његовим настраностима, задуго везати уз себе. Са изузетком глумице Марије Добрен и чулне, али образоване монденке Аполоније Сабатје — које су, после његове мајке, две једине жене у којима је он тражио и налазио нешто изван пути — Жана је његова једина трајна страст. Жена без духа, савести и части, она је оваплоћивала у себи његову тврдњу да „јединствена и врховна сласт љубави почива у извесности да се чини зло“. Бодлер ужива у алкохолу, затим и у опијуму, који узима у кругу париских уметника, на седељкама код сликара Боасара, где ће се сусрести са Теофилом Готјеом, песником којег високо цени и коме, као недостижном мајстору, има да посвети *Цвеће зла*.

Тако он живи, пише, ужива, задужује се све више, пати, покушава самоубиство (1845)... — Долази превратничка година 1848, и Бодлер је на барикадама, у радничкој блузи, са црвеном краватом: то је прилика да он још једном устане против поретка оличеног у очуху. То је, исто тако, година у којој он оснива кратковечни лист са карактеристичним и патетичним именом: *Јавни спас*, у сарадњи са Шамфлеријем и Шарлом Тубеном; пример који би можда могао да потврди присуство политичких амбиција. Међутим, после државног удара од 2. децембра, он изјављује да је потпуно „изван политике“: његов очух постаје амбасадор у Турској, затим у Шпанији. Друштвена неправда је, сматра Бодлер, коначна и непоправљива; он се још више повлачи у себе, у опијум, још се чвршће привија уз своју мулаткињу, кад је већ мајка тако далеко. Бодлер чита и преводи Едгара Алана Поа, креће се готово искључиво у свом песничком свету, испуњеном *сплином*, страхом од смрти и сликама

смрти, *Цвеће зла* се отвара... Године 1857. књига излази у издању Огиста Пуле-Маласија, и доводи свога аутора пред суд: Бодлер је осуђен да плати 300 франака глобе због нарушавања јавног морала и добрих обичаја, осим тога шест песама је доспело под забрану за објављивање. Осуђен, прокажен, Бодлер је затворио круг своје судбине: он са поносом, чак са радошћу, прима нови шамар који му обезбеђује крајњи раскид са временом, са друштвом и средином, са свиме што је он тако страшно одбијао да усвоји или постане. Бодлер више нема потребе да глуми отпадника: он то јесте, читавим бићем и делом, са однегованим ореолом своје негативне славе.

Но он је, уза све то, познат и признат песник. Огледи о уметности, превасходно о сликарству његових савременика, преводи из Поа, мноштво изванредних чланака — све то допуњава и објашњава, бар у начелним ставовима, његово песничко дело, које привлачи бројне обожаваоце, нарочито међу млађима, колико својом неobiчношћу толико и убедљивошћу једне нове и неочекиване поетике. Подражавају му, позивају се на њега. Он не остаје равнодушан према тим знацима који представљају несумњиву залог будућности; чак се, по објављивању другог издања *Цвећа зла* у које уноси 35 нових песама, нада пријему у Француску академију. Када је Свинберн објавио у *Спектејтору* похвалу његовој поезији, он хита да тај чланак пошаље својој мајци. Али болест из младих дана узима маха, он се каткада губи, осећа „ветар који ствара крило безумља“, постаје крајње раздражљив, свадљив; круг његових пријатеља своди се на две-три личности. Тескоба, праћена све већим дуговима и све нестрпљивијим повериоцима, гони га на пут: он одлази у Белгију, у Брисел, где ће држати низ предавања о уметности. Предавања су веома слабо посећена и исто тако примљена. Бодлер, испуњен мржњом према Француској а презиrom према Белгији, крије у писмима мајци право стање ствари: он хоће да се „славно врати“ у Француску, а, осим тога, у Белгији га, тврди он, задржавају његове књижевне обавезе. Здравље га је сасвим оставило, главобоље и вртоглавица не престају да га муче. У марту 1866. он је у Намиру, са пријатељем сликаром Фелисијеном Ропсом, у посети

цркви Сен Лу, где добија мождани удар: одузима му се десна страна тела и губи моћ говора. Доводе га у Париз, смештају га на клинику у Шајоу, где је живео још око годину дана, нем, натмурен, и где је умро 31. августа 1867.

Премда је послужио као стварна основа познијој легенди о „уклетим песницима“ модерног доба, Бодлеров пример не садржи ништа чиме би се та легенда могла уопштити и одржати: просто зато што је Бодлер, животом и поезијом, први и једини постигао то црно јединство. Међу песницима, он је прва жртва на ломачи грађанског закона, поштења и укуса; међу књигама поезије, *Цвеће зла* у своме пламену очувало је сав огањ те ломаче. Аналогије са неким песницима симболизма имају иначе смисла утолико што откривају особито обележје свег деветнаестог, па и нашег века у односу на уметност: трагику истинског ствараоца који се рађа напоредо са својом свешћу о томе да је свака нагодба немогућа.

*

Обим и значај Бодлеровог стваралаштва налазе се у примерној несразмери: могло би се рећи, уза сву бојазан од усиљене духовитости, да је Бодлер писао и сувише мало да би смео себи дозволити да напише нешто испод својих могућности, но исто је тако писао и сувише добро да би му се смело пребацити што није написао више. Свакако, његова заоставштина у целини није мала; да би се добио површан утисак о њеној разноликости и разноврсности, његово дело може се разврстати у неколико основних група, и чини се да је у ту сврху боље користити формална него хронолошка мерила.

Тако у прву, широј књижевној публици најпознатију, групу његових радова долазе песничке збирке: *Цвеће зла*, коме се у већини потоњих издања обично придружују и остале *песме у стиху*, међу њима и оне недовршене, пригодне, пронађене после његове смрти или му чак само приписане: затим збирка песама у прози, посмртно објављена 1869. под насловом *Сплин Париза*, која представља блистав почетак једне нове врсте што ће обогатити читаву познију светску а погла-

вито француску поезију. Има зналаца који ће чак дати предност овој другој збирци, — да се овом приликом и не улази у њен далекосежни значај за теорију поезије. И *Цвеће зла* и *Сплин Париза*, међутим, чине природно јединство и допуњавају се, стилем и темама, до пуне мере Бодлеровог певања и виђења света.

У другу групу могли би се сврстати његови есеји, огледи у класичном смислу речи, приповедачка проза и неколико нацрта за романе и приповетке. Ту најпре ваља споменути *Вештачке рајеве*, јединствену „монографију о пијанству“, објављену 1860: то је књига о вину и хашишу, написана у виду трактата који мешовитим језиком — час филозофије, час психологије, час природних наука — расправља о природи, својствима, употреби и дејству ова два опојна средства. „Прождирач опијума“, други део ове књиге, у ствари представља изводе из истоименог дела Томаса де Квинсија, уз које наилазимо на Бодлерове коментаре и тумачења: свакако, није у питању компилација, већ покушај критичког и обавештеног приступа материји. Међу осталим огледима ваља истаћи: *Како да отплати дугове онај који је генијалан*, *Избор утешних изрека о љубави*, *Савети младим писцима*; наслови довољно јасно указују на питања о којима Бодлер расправља и која нам откривају тесну везу са његовом личношћу. Ту је новела *Фанфарло*, ту је, између осталог замисао једног романа о *идеалу брачне љубави* и низ кратких новела које би, написане, носиле општи наслов *Војнички живот*... Међу свим овим нацртима нема ни једнога који је Бодлер привео крају: остаје нам да наслуђујемо шта су скривали ти наслови, кратке белешке, упућивања на чланке из дневних листова и на историјске догађаје.

Овде се не може заобићи ни његов драмски покушај, једини који је доспео до нас као делимично остварен, *Идеолус*, драма у стиху: антички оквир, у коме је требало да зазвучи особеност Бодлеровог стиха, уочљива и из тих оскудних одломака. *Дон Хуанов крај* и *Пијаница* су тек овлашни нацрти. Све ове недосањане замисли, ако и не превазилазе шкртост документарних података, драгоцене су при покушају ближег приступа сложености Бодлерове стваралачке природе и њеног ва-

спостављања пред нама, у пуном замаху који је тражио више од једног — и онаквог! — живота.

Следећу групу Бодлерових радова представља обимно и високо цењено критичко дело: тек оно, заправо, остварује противтежу његовој поезији, тек оно, уз поезију открива — или боље, *потврђује* — укупне размере његовог аналитичког мишљења и критичког духа, опсег образовања и истанчаност укуса, поглед на свет, културу, морал и уметност. Бодлер се подједнако успешно бави и књижевном и ликовном критиком; а одушевљен Вагнером, огледа се и у музичкој критици. Његова књижевна критика усмерена је и на историјска и на теоријска питања: он пише о Шелију, Шамфлерију, Лаклоу, Готјеу, Игоу, Поу, Банвилу, Борелу и другима; у свелишту његових занимања су пре свега савременици у ширем смислу, који се односи више на дела, него на личности; у ужем смислу, то су они писци у којима он успева да сагледа своје саговорнике. Бодлер није књижевни критичар од заната, он пише услед потребе за унутрашњим дијалоготом и само према тој потреби: он није хроничар, већ је пре теоретичар књижевности. Још је подробнији и дубљи као теоретичар, чак естетичар, у области ликовне критике којом се, додуше, знатно више и бавио: он систематски прати уметнички живот Париза нарочито у годинама 1845, 1846. и 1859, и објављује посебна издања тих својих ликовних критика. Ту су његови огледи о сликарима, као што су Делакроа, Енгр, о о карикатуристима као што је Питал, Домије, Гаварни или Ги; ту се говори о мотивима и средствима сликарства, о улози и методи критике, о суштини смешног у ликовним уметностима, о моћи уобразиље, о лепом и о савременом: једном речју, пред нама је изузетан естетички покушај који се темељи на социолошким запажањима, покушај који одржава корак, ако често и не предњачи, у општем току истраживања културе и уметности свога доба и своје средине.

Посебно поглавље Бодлеровог целокупног дела представља књига о Белгији, замишљена под насловом *Јадна Белгија*. Подстицај већ знамо: незадовољан пријемом и боравком у Белгији, Бодлер се одлучује да напише својеврсну монографију о тој земљи, неку врсту путописа који садржи бројне елементе антрополошке и социоло-

шке студије, са непоштедном анализом друштва, политике, културе и уметности. Бодлер се светио у своје, али исто тако и у име Француске — оне које се пнушао, из које се сам био изгнао, а коју је, ето, ипак морао да призива, бар поређења ради. Та чудна и жучна књига, до у појединости разрађена као нацрт за један чудовишан памфлет, у нацрту је само и остала. Но зато је завршена омања збирка сатиричних епиграма написаних у истом циљу и насталих напореда са *Јадном Белгијом*, стихова на чију природу упућује већ њихов латински наслов: *Atoenitates Belgicae* (што бих најрадије превео са *Дивоте белгијске*). Делимично објављени за Бодлеровог живота, ови епиграми чувају у себи сву сочност типичне бодлеровске ироније, али иначе немају ничега заједничког са његовом поезијом.

Најзад, последњу групу Бодлерових текстова могли би сачињавати његови лични дневници: *Варнице*, *Хигијена*, *Моје огољено срце* — белешке о свакодневици, нередовне и записиване без видних књижевних или песничких намера. Додајмо томе и сву сачувану преписку, писма мајци, ретким пријатељима, још ређим пријатељицама, и попис докумената које је он сам оставио о своме личном животу биће тиме до краја употпуњен.

Посебан књижевни подухват Бодлеров јесте његов преводилачки рад који се безмало искључиво односи на дело Едгара Алана Поа. Бодлер је преводио Поа са надахнућем обожаваоца и са наклоношћу онога који у туђини проналази јединог сродника; стога није претерано тврдити да је ово духовно искуство, осим што је дало изванредно преводилачко достигнуће, плодносно утицало на остварење Бодлерове животне поруке, садржане у *Цвећу зла*.

•

„Дао си ми свој кал и створиш из њега злато“ — смео је, с пуним правом и истинским ликованьем, да узвикне Бодлер у последњем стиху недовршеног *Епилога другом издању Цвећа зла*, као што се своди рачун над читавим једним животом и једним делом, уз сва њихова постигнућа и промашаје који су поуздано водили увек

истом и оствареном циљу. У песми којом је хтео да закључи страсни спор са својим свеprisутним саговорником, Богом, Сатаном, животом, смрћу, љубављу, читаоцем, или са свиме у исти мах, са тим општим бићем које персонификује, у свој стварности и привиду, начело лепоте и ружноће, добра и зла, жеље и патње — у таквој песми као да је требало да буде оличена и његова самоникла поезија, без узора и поређења, сва саздана и саткана у духу овог завршног нагласка који чини и њено битно обележје: иако је *Епилог*, такође, остао само у нацрту, сваки *цвет зла*, могло би се рећи, за себе потврђује ову изузетну поетику коју је песник најзад доспео да изложи и у једном једином стиху.

Цвеће зла (како је Иполит Бабу, један од другова око кафанског стола, предложио Бодлеру да назове своју збирку), поред тога што је изменило сазвучје француског романтичарског стиха, обележава нову вредност у развоју целокупне светске поезије а нарочито њених водећих токова. То више није лирика у оном смислу који су јој давали романтичари; то је ново искуство изражено новим средствима, какав је случај са Балзаковом прозом или са Домијеовим сликама: то је прадска уметност која се више не тући од вреве и залази у најмрачније кутове грађанског друштва, која своје надахнуће црпи из сопствене свакодневице, откривајући склоност ка натурализму. Међутим, ова се поезија, уза све своје лирске одлике, уздигла до таквог ступња општости, до таквог открића заједничког и типичног, за шта је тешко погодити други пример. Као што се у Дантеовом делу, на међи два раздобља, спајају дух средњовековља и дух хуманизма, тако и Бодлерово *бољешљиво цвеће* расте на једној великој прекретници и изворност свога израза налази у грађанском подневу XIX века. И још више, као што је хришћанска Европа светих Павла и Томе добила своју песничку апотеозу у *Божанској комедији*, тако је њена легенда, пољуљана Милтоновим *Изгубљеним рајем*, уместо да се васпостави у знаку *Цвећа зла* (како је то Гонзат де Рејнолд желео да докаже) — у том истом знаку дочекала свој коначни пад, чији су се одједи сачували у поезији симболизма, да се не набраја даље.

Овим се, пак, само наговештава увод у теоријски и историјски значај *Цвећа зла*. Кад се Ив Бонфоа пита

„шта је пронашао Бодлер у уметности што га разликује од Игоа“ и утврђује да су то „иста средства, ако су свест унета у дело и остварени циљеви без заједничке мере“, он је у праву само у другом делу своје тврдње. Јер, будући да појам песничких „средстава“ превазилази оквире сваке нормативне поетике или реторике, управо се на темељу тих „средстава“ и поступка у коме се она испољавају, као на темељу јединих конкретних датости извесне поезије, даје установити разлика између Бодлера и свих француских романтичара па и Игоа. Тачно је да се Бодлер није огрешио о конвенционални стих; но он га освежава и преображава у *реченични ток*, у духу класичне француске прозодије, уносећи у израз рационалистичку тачност, јасноћу и једноставност једног Малербана или Расина: то је језик једне *расправе о методи* поезије колико је и Декартов језик наслеђе свој потоњој француској филозофској речи.

Раскид са романтизмом, остварен у језику, ближе одређује сврху настанка ове поезије и упућује на природу Бодлеровог стваралачког поступка: „Није ова књига написана за моје жене, кћери и сестре, ни за жене, кћери и сестре мог суседа. Препуштам то онима који имају интереса да спајају добра дела са лепим језиком“, писао је он у *Нацрту за предговор Цвећу зла*. „Неки су ми рекли да би ова поезија могла нанети зла: нисам се томе обрадовао. Други, добре душице, да би она могла чинити добра; и то ме није растужило.“ У Бодлеровом песничком опредељењу неће се пронаћи тежња да се по сваку цену једна нова замисао, неочекивана оригиналност супротстави Ламартину, Мисеу или Вињију; ако Пол Валери не би знао шта да ради после Виктора Игоа, Бодлер би, чини се, имао шта да ради и после Валерија. „Шта је поезија? Какав је њен циљ?“ пита се Бодлер и одмах даје одговор: „У разликовању Доброг и Лепог, и Лепоте и Злу; да ритам и слик одговоре у човеку на бесмртну потребу за уједначеношћу, симетријом и изненађењем“; јер „песничка реченица може да подражава (и тиме се граничи са музичком уметношћу и математичком науком) водоравну линију, праву узлазну и праву силазну линију; може да окомито стреми ка небу, без задиханости, или да окомито понире ка паклу, са читавим убрзањем услед теже; може да следи спиралу, да опише

параболу, или цикцак са низом углова“... Пратећи, дакле, по облику и ритму најапстрактније и најстроже образце, поезија се по садржини уско приближава извесној филозофској грани и њено је дејство у области етичког и естетског; више неголи да се само тумачи посредством ових научних дисциплина, поезија јесте високи облик сазнања чији је предмет људска душа у свој својој сложености. А на таквом послу песник је морао у исти мах бити „*страсно заљубљен у страст саму, и хладно одлучан у тражењу средстава да је изрази на највидљивији начин*“: како је Марсел Рејмон већ нагласио, Бодлер је, као творац ове дефиниције, исто толико њен предмет колико је то и Делакроа, његов омиљени сликар, поводом кога он и пише ове речи.

Та Бодлерова страст је оличена у крајностима, у двосмислености и двозначности осећања, у непрестаном раздирању између физичког и духовног, у контрапункту ужаса пред животом и тежње ка смрти. Она је дата у неколико кључних тема. Теме побуне и бекства проистичу из романтичарског наслеђа, али су тек у Бодлеровој поезији стекле своју целовиту трагичну меру; љубавно и наркотично пијанство само су путеви, испрекидани или привидни, да се изађе из сплина и да се досегне до апсолутног, до смрти. Стога Робер Вивије види у Бодлеру настављача оних елемената романтизма који дотле још нису били доспели до своје пуне потврде; наведена имена савременика, која би требало да учврсте и оправдају његово мишљење, ипак више говоре о могућим утицајима неголи о општем духу времена у коме је настајало *Цвеће зла*: изгледа прихватљивије сагласити се са Рејмоном, упућеним да корене Бодлеровог сплина и склоности ка ништавилу тражи, пре свега, у самом песнику. Сигурно је да су околности личног живота, о којима је овде већ било понешто речено, условице у извесном и знатном степену Бодлерову присност са ништавилом и жудњу за смрћу. Ипак, психоаналитичко прилажење овом питању (као што је то био случај више са студијом коју је писао Лафорг а мање са оном коју је писао Сартр), одликовало се, и до најскоријих времена, једностраношћу па и произвољношћу. Пут ка ништавилу, каже и сам Бодлер, није бекство већ истраживачки подухват који води „*до дна непознатог*“, у от-

кровоње. Смрт је у његовој поезији присутна као „*други глас*“, како би рекао Бонфоа, глас који омогућује да започне расправа, да настане драма; она је пре свега условна противтежа, а исто тако и јемство, оног реалитета и оног тоталитета које та поезија собом носи и представља. То не значи да се Бодлер романтично играо смрћу у речима; напротив. Он је тражио истину речи и у том трагању суочио се са истином смрти. Он није хтео да своју позорницу учини језивом у „*готском стилу*“ да би она тако изгледала уверљивијом, већ је само прегасио да је осветли њеном најтамнијом светлошћу и да је оправда њеном сопственом инокосношћу. Рејмон се пита треба ли увек изнова наводити непобитне речи са којима нам је Бодлер завештао своју збирку писама: „*У ову грозну књигу унео сам све своје срце, сву своју нежност, сву своју религију (прерушену), сву своју мржњу. Истина је да ћу ја написати супротно, да ћу се свим боговима клети да је то књига чисте уметности...*“ Али данас је мање но икада могуће бранити *Цвећем зла* аргументе чисте поезије.

Каткад се хоће да каже како је неразумевањем своје средине и одбијањем свога доба човек „*сведен на најбоље — најтамније — у себи, уобличено у духу*“: у томе је, наиме, Бонфоа хтео да види једини излаз и судбину Бодлерову. Можда је баш тако и било. Заузврат, није сувишно напоменути да ни Бодлер није имао слуха за дубље тонове у вреви и метежу свога времена; Друго царство било је и остало само декор његове поезије, лични интереси и нетрпељивост турнули су га на барикаде 1848, Друга република увредила га је више као пасторка угледног очуха а мање као грађанина презираног друштва. *Цвеће зла* је тежак протест против таквог друштва у коме се разгарају противречности и изопачују вредности, но то је оптужница чију бритку и погубну реч никада песник није ставио у гућа уста. Можда, пре свега осталог, његово схватање о људској беди и неправди дозвољава да га сматрамо ближим романтизму него реализму. Најпоследње, Бодлер није могао или није хтео да говори ни у чије друго до у своје сопствено име; и зато је свака невоља, пре но што би постала општа, била његова лична невоља; и зато је сваки бол, постајући његов сопствени, остајао светски бол. „*Немам жељу*

ни да прикажем, ни да запањим, ни да забавим, ни да убедим. Имам своје живце, своја испарења. Тежим ка апсолутном починку и ка непрекидној ноћи... Не знати ништа, не проповедати ништа, не штети ништа, не осећати ништа, спавати, па опет спавати, то је данас моја једина жеља. Жеља срама и гнусна, али искрена.“ Тако се Бодлер окренуо ћутању и изједначио са смрћу, као што је именовао своју алхемију, моћ да претвори муљ свакодневице у драгоцену ковину стиха, а да нам ипак није одао своју тајну.

*

Посве изузетна у песничком наслеђу грађанског доба, Бодлерова реч је мало где у свету нашла тако непосредног одјека као што је случај на њој у много чему страном — српскохрватском — језичком подручју. Године 1886. Хрватска је донела прве преводе Бодлерових песама у прози, из пера Марина Сабиха; за овима су уследили покушаји Рикарда Каталинића Јеретова (1887), Миливоја Шрепела (1889), Ангелине Одавић (1904); а у Дневном листу су 1904. почели да излазе први прозни преводи из *Цвећа зла*, које је дао Боривоје Грашић. Од тада многобројни, више или мање успешни прилози — са изузетком у годинама другог светског рата — стално увећавају ову библиографску листу. Па ипак, до данас смо добили само два интегрална превода *Цвећа зла*: први, Димитрија Јовановића, објављен у редакцији Божидара Ковачевића, у издању београдске „Просвете“, 1956; и други, Дуње Робић и Анте Јуревића, у издању „Матице хрватске“ у Загребу, 1961. У осталим, појединачним покушајима, укуси преводаца су се до те мере саглашавали да број њихових имена скоро превазилази списак превођених песама: само је *Албатрос*, на пример, превођен осам или девет пута, уз још неколико карактеристичних песама из првог и најобимнијег циклуса збирке, који носи наслов *Сплин и идеал*; док је из осталих пет циклуса (*Париске слике*, *Вино*, *Цвеће зла*, *Побуна* и *Смрт*) и из посмртно објављених песама бирано ретко шта, па и то се у избору већином понављало. Отуда је при састављању ове књижице било управо не-

могуће ускладити мерило вредности самих превода и опрез при нарушавању једне тако уједначене целине какву *Цвеће зла* представља у језику оригинала. Услед тога, овај избор нема за циљ да се наметне као некаква „антологија“ Бодлерове поезије, а још мање као антологија најуспешнијих превода: овај избор треба схватити као преглед којим се хтео да обухвати што већи број преводаца, поименце заступљених најбољим остварењима уколико се ова нису односила на исте песме оригинала.

У разноликости схватања која су поједини овде заступљени преводиоци испољавали у погледу превођења или препевавања Бодлерове поезије — у тој неподударности требало би, чини се, сагледати не толико недостатак колико преимућство овог и оваквог прегледа. Тим пре што су та скоро супротна схватања сва заснована на истом, изворном тексту *Цвећа зла*. Ограда је учињена само у односу на прозне, уосталом веома малобројне преводе оних који су се унапред одрекли звуковне и ритмичко-метричке структуре стиха да би очували дословност значења. Зато су, пак, узети у обзир сви преводи у стиху, премда и они каткада имају мало заједничких одлика, како у значењу и духу тако и у погледу формалног приступа. Није наодмет опаска да је већина преводаца, поводећи се за искључиво квантитативном сразмером према оригиналу, препевала у дванаестерцу наших парнасоваца, у стиху који Бодлерову строгу прозодију претвара махом у певушење, у парадни кас, у стиху чија оштра цезура после шестог слога намеће природни утисак да је у питању *шестерац* који би лако преварио око али не и слух; док је сасвим незнатан број претеривања друге врсте, која се понегде граниче са слободним стихом. Уопште узев, ако би се Бодлеров дванаестерац преводио нашим четрнаестерцем и ако би се таква размера спровела и у осталим дужинама стиха којим је писано *Цвеће зла*, можда би се већма очувала и верност ритму и дословност текста: тако сам мислио када сам припремао прво издање ове књижице, пре неколико година; данас сам у то убеђен. Но остаје да о томе одлучују они који буду истрајали на овом послу.

Борислав РАДОВИЋ

ЧИТАОЦУ

Глупост, грех, заблуда и шкртости мане
обузму нам дух и тело киње силно;
нашу љупку грижу хранимо обилно
као што просјаци своју гамад хране.

Упорно се греши, а подло се каје,
за признање добра награда се бере;
свак мисли да мрље бедна суза пере,
па весело опет на каљав пут стаје.

На јастуку зла нам дуго уљуљкава
сотона Трисмегист дух наш занесени,
па и наше воље метал драгоцени
тај вешт алхемичар у зрак испарава.

Враг и држи конце што нас мичу јадне!
одвратни нас предмет привлачи и мамти,
сваког дана корак силазимо сами
без грозе пут пакла кроза тмине смрадне.

Ко сиромах блудник што цмаче, мрцвари
у древне блуднице измучене груди,
дочепамо узгред сласти тајне жуди,
па их исцедимо као лимун стари.

Ко милион црва да кишти и рије,
у мозгу нам банче чопори демона,
а кад удахнемо, Смрт у плућа бо'на
ко невидљив вал се с муклим јеком слије.

Силовање, отров, нож и сва зла дела
ако красних слика сав још вез не даше
на отрцан ђерђеф бедне судбе наше, —
значи, није душа, авај доста смела.

Но и од шакала, пантера помамних,
скорпија, мајмуна, орлушина, змија,
прдобе што пузи, кишти и завија,
у гадном зверињу порока нам срамних

грђег гада има, пнуснијег сто пута!
И мада не скаче, урла, нит' ромори,
у пустош би родо земљу да претвори
и у једном зеву сав свет да прогута;

то је Чама. — Њене очи плачу саме,
пушећи наргиле сања губилиште.
Читачу, ти знаш то нежно чудовиште,
— лицемере, ти, мој брате, налик на ме!

БЛАГОСЛОВ

Кад врховних сила одлука се збуде
те се Пјесник роди у чемерну свијету,
ужаснута мати с криком псовке луде
диже к богу пести, а не хвалу свету:

„О, што нисам вргла скорпије и змије,
но да сада дојим ово ругло своје!
О, проклета ноћ кад страст нам узаврије,
те утроба заче испаштање моје!

Кад од свију жена на ме гњев свој свали
да се мужу јадном згадим као кужна,
и кад не може у огњу да се спали
ко љубавно писмо та наказа ружна,

пренијет ћу сву мржњу, којом си ме схрво,
на проклето средство твога зла и казне,
тако добро свинут ћу то биједно дрво,
да никад не пусти пупове проказне!“

Тако јој се уста гњевом клетве пјене,
и, не схваћајући судбу оноземну,
самој себи спрема у гротлу Цехене
ломачу за злочин грешних мајки спремну.

Ипак, док невидљив анђео га штити,
несретно дијете зраке сунца пије,
и све што окуси, све што узме пити,
бива срк нектара, трунак амброзије.

С вјетром игра се и с облацима прича,
опојен, са пјесмом крижним путем ходи;
мотрећи га, ведро попут шумског птића,
и Дух плаче што га у ромању води.

Сви које он воли, клоне га се, страни,
или, пакосни због његове мирноће,
надмећу се тко ће љуће да га рани,
и на њему врше испит своје злоће.

Његов крух и вино, без грижње немирне,
пепелом и слином често опогане;
лицемјерно баце оно што он дирне,
страхују да тко му у траг стопе стане.

А жена му виче по мјестима јавним:
„Кад сам доста лијепа да му занос будим,
желим бити слична краљицама давним,
урес чиста злата ко и оне жудим;

желим п'јанство мирта, тамјана и када,
мирисавих уља, паске, мяса, вина,
да знам да л' ми осмијех чије срце свлада
да побожноштује драж мојих врлина!

А кад ми та игра пакосна додија,
ставит ћу му на груд кржку, снажну руку;
моји нокти, оштри, ко нокти харпија,
знат ће све до срца да му се завуку.

Као младо птиче, што плахо трепери,
трнут ћу му срце скрлетно из прси,
од драгости, својој најмилијој звијери
бацит ћу га, с мржњом, нека се омрси!“

К небу, гдје му око види трон у свили,
пјесник ведро диже руке у висине,
бљесак свевидног му даха увис крили,
далек свему оном што зли људи чине:

„Благословљен, Боже, што нам патњу дијелиш,
ко божански лијек за наше ниске сласти,
најбољу, најчишћу храну којом желиш
јакe спремити за подвиг светих страсти!

За Пјесника, знам да једно мјесто имаш
у пресретну кругу својих серафина,
на вјечиту гозбу да га к себи примаш,
вјечни благодан Власти, Трона и Врлина!

Знам, тек бол је права племенитост, коју
не сатире моћ земаљска ни паклена,
за мистичну круну потребно је моју
да задивим свемир сав и сва времена.

Али ни палмирско баснословно благо,
ни бисерје морско, незнани метали,
дјела ваших руку, ни камење драго,
на тој дијадеми сјајној не би сјали;

јер она тек свијетлом најчистијим зрачи,
прснулим из искре једног јасног прадна,
људско око, крај свег сјаја, уза њ значи
тек сјај огледала маглена и јадна!“

АЛБАТРОС

Докони морнари од забаве лове
често албатросе, силне морске птице,
на путу немарне, тихе пратилице
лађа што над љутим вртлозима плове.

На даске од крова спусте их спутане.
Краљеви азура, невешти, збуњени,
белим и огромним крилима скуњени
машу ко веслима на обадве стране.

Малочас прекрасан, а сад смешан, јадан,
крилати се путник бори с оковима;
с луле један морнар дува му дим гадан
у кљун, други му се руга скоковима.

Том кнезу облака и песник је сличан;
он се с буром дружи, муњом поји очи,
али на тлу спутан и земљи невичан,
дивовска му крила сметају да крочи.

УЗЛЕТ

Изнад ниских доља, изнад мрачних вода,
изнад шума, гора, облака и мора,
преко сунца, света и плавих простора,
преко међа звезда и звезданог свода,

духу мој, ти летиш, лак, над пределима,
и ко добар пливач кад се у вал вине,
од заноса пијан, ти браздаш дубине
простора, са страшћу мушком што прожима.

Полети далеко изнад кужног вира,
ка високом, светлом чистишти бића,
и пиј попут бистрог и божанског пића
ватру што испуња ведрину свемира.

После дуге чаме, мука и жалости,
што притишћу игром животе нам таште,
срећан је ко може на крилима маште
да се хитро вине у поља светлости.

Онај ком се мисо као ласта ступи
к небесима, јутром, крилима што шуме,
ко надлеће живот и лако разуме
неми језик цвећа и ствари немуштих!

САДЕЈСТВА

Природа је онај храм где из стубова живих
покаткада по нека нејасна реч излеће;
човек се туда по шумама симбола креће,
под погледом њихових очију поверљивих.

Као дуги одједи што се далеко споје
у некакву мрачну и дубоку истоветност,
неизмерну као што је ноћ и као светлост,
говоре међу собом звуци, мириси, боје.

Има мириса свежих као детиње пути,
благих као обое, као поља зелених,
— а други су победни, раскошни, извртнути,

што имају моћ ствари у бескрај раширених,
с дахом амбре, мошуса, тамјана и измирне,
који певају занос кад чула дух додирне.

БОЛЕСНА МУЗА

Шта је теби јутрос, јадна музо моја?
Пуне су ти очи ноћних привиђења,
на лицу ти видим где се мења боја
лудила и страха, хладних попут стења.

Зелени демони и духови ноћни
страх и љубав своју нису ли ти дали?
А страх ноћних снова деспотски и моћни
можда ти још оком укоченим пали?

Хтео бих да тобом веје мирис здравља,
да се моћном мисли недро ти обнавља,
да хришћанска крв ти у ритму заструји,

ко што слогом древним звук бесмртни бруји,
где час Фебус, извор песама, говори
а час Пан, што жетву у злато претвори.

ПРОДАНА МУЗА

Музо срца мога, љубимице моћних,
да ли ћеш имати кад северац дуне,
за снежних вечери и досада ноћних,
једну искру макар огњиштем да суне?

Мраморна ти плећа да л' ћеш опрејати
на пламену живом што лако трепери?
Са азурног свода да л' ћеш злато брати,
кад се зима собом, пустош цепом цери?

Мораћеш да хлеб свој насупшти зарадиш,
ко дете у храму, измирну да палиш,
да певаш молитве које су ти стране,

ил', ко пајац гладан, да излажеш чари
и свој смех што сузу невидљиву зари,
да ти смех простака тврдо срце гане.

НЕДОСТОЈНИ МОНАХ

По зидовима манастира древних
шириле се слике Светога Сазнања,
а сјај топли њихов, код духова смерних,
блажио је строгост тешког покајања.

У то давно време, са вером у Христа,
многи калуђер је смерно и без гласа
смрт сликао, срца побожна и чиста,
и у побожности нашао себи спаса.

Душа ми је гробље у ком, одвајкада,
ја станујем и где пустош страшна влада;
а ништа не краси гнусни овај призор.

О, кад ли ћу и ја, монах недостојни,
да призоре живе беда ми безбројни'
у плодност претворим и заноса извор?

НЕПРИЈАТЕЉ

Младост моја беше ко мрачна олуја,
кроз коју је где-где жарко сунце сјало;
гром ми башту сатре кад плусак прохуја,
те плодова рујних преоста ми мало.

Ево ћу у јесен идеја да сврнем,
па лопату хватам и грабље у шаке
да изнова земље поплављене згрнем,
куд вода пролока јаме као раке.

А ко зна да цвеће што ми буде цвало
не нађе тлом овим опраним ко жало
тајанствену храну што ми снагу ствара?

О боле! О боле! Време живот мрви;
непријатељ тамни што нам срце пара
снажи се и расте све од наше крви!

ЧЕРГАРИ НА ПУТУ

То пророчко племе са зенама пламним
кренуло је јуче, с децом у наручју;
најмању, да смире њихову глад вучју,
понеле су мајке на дојкама тамним.

С руком на оружју иду уз њих људи,
уз чељад skutкану у поворци кола,
што им за жудњама поглед небом блуди
и од тог уморан пун је сетна бола.

Зрикавац из свога скровишта у песку
чим их спази, песму отпоче да вије;
Кибела љубимце дочека у блеску:

због њих цвета степа, вир из стене бије,
због тих луталица што им зене пламне
отварају царства будућности тамне.

ЧОВЈЕК И МОРЕ

Слободни човјече, ти вијек ћеш љубит море,
то своје зрцало. У бибању, што мине,
ти душу мотриш си у бескрају пучине.
И дух твој поноре зар нема још и горе?

Ти волиш ронити у њедра својој слици,
њу грлиш очима и руком, често кушаш
заглушит срце си, да куцај му не слушаш
у дивље тужбе те неукроћеној рици.

И ви сте, обоје, и тамни и дискретни,
човјече, тко је дно ти бездна дивно грозна.
О, море, скривена богатства тко ти позна?
Ви тајну чуват сте љубоморни и сретни.

Ипак се борите столећа небројена
међу собом без милости, без покајања,
о, тако жељни сте и смрти ви и клања,
о, борци вјечни ви, о, браћо несмиљена.

ЉЕПОТА

Лијепа сам, о људи, као сан од кама,
моја груд, пред којом сватко свладан паде,
створена је љубав пјеснику да даде,
вјечну, нијему као материја сама.

Владам над азуром, тајну сфинге кријем,
сњежно срце имам, лабуђу бјелину;
мрзим покрет, јер нарушава цијелину,
никад не плачем и никад се не смијем.

Пјесници пред мојим узвишеним стасом,
што их сјећа става гордих споменика,
у преданом раду не шкртаре часом;

јер ја, да очарам вјерног љубавника,
огледала имам што драж свему дају:
очи, крупне очи, које вјечно сјају!

ЦИНОВКА

У време кад Земља у замаху стаде
да све чудовишта рађа горостасна,
о зашто не живех крај циновке младе,
ко уз краљичин скут мачка сладострасна.

Гледо бих јој тело где са душом цвета
и слободно расте у игри порока;
одгонетао бих: да л' љубавна сета
ствара влажну матлу око њеног ока;

прошао бих њена пространства голема,
пењо се уз голет големих колена;
а каткада, лети, кад је сунце слуди

па је изморену простре преко трава,
снево бих у сенци њених бујних груди,
као тихо село што крај брда спава.

ХИМНА ЛЕПОТИ

СТИЖЕШ ЛИ С НЕБЕСА ИЛ' ИЗ ВЕЧНИХ ТАМА,
ЛЕПОТО? ТВОЈ ПОГЛЕД, СВЕТ И КРЦАТ ТМИНОМ,
ИЗМЕШАНО СИПА ЗЛО И ДОБРО НАМА,
ПА ТЕ ЗАТО МОГУ ПОРЕДИТИ С ВИНОМ.

У ТВОМ ОКУ СУНЦЕ ЗАЛАЗИ И СВИЋЕ;
КАО БУРНО ВЕЧЕ ТИ ОДИШЕШ ЗРАКОМ;
УСНЕ ТИ АМФОРА, А ПОЉУПЦИ ПИЋЕ
ШТО ХЕРОЈЕ СЛАБИ, ДЕЦУ ЧИНИ ЈАКОМ.

ИЗ БЕЗДАНА КРОЧИ, ИЛ' СА ЗВЕЗДА ПАДЕ?
УЗ ТВОЈ СКУТ СЕ УДЕС МОТА КАО ПСЕТО;
НАСУМЦЕ РАСИПАШ РАДОСТИ И ЈАДЕ,
ВЛАДАЈУЋИ НАД СВИМ, НЕХАЈНА ЗА СВЕ ТО.

ПО МРТВИМА ГАЗИШ И РУГАШ СЕ ЊИМА;
ПОД НАКИТОМ ТВОЈИМ И ГРОЗА ЈЕ ЉУПКА,
А ПОРОК, ТАЈ ДРАГУЉ НАЈДРАЖИ МЕЂ СВИМА,
ПО СТОМАКУ ТВОМЕ ЗАЉУБЉЕНО ЦУПКА.

ОЗАРЕНИ СМРТНИК ЛЕТИ ТВОЈИМ ТРАГОМ,
СВЕТИЉКО, И КЛИЧЕ: БЛАГОСЛОВ ТОМ ПЛАМУ!
ДАХТАВИ ЉУБАВНИК ПОВИЈЕН НАД ДРАГОМ
СЛИЧИ САМРТНИКУ ШТО МИЛУЈЕ ЈАМУ.

Са небеса или из пакла, шта мари,
Лепото! грдобо грозна и проклета!
ако ми твој поглед, осмех и све чари
шире врата досад непознатог Света!

Бог или Сатана? Анђео, Сирена,
шта мари, чиниш ли — о, мирисе, сјају,
свиллоока вило, краљице љубљена! —
свет мање одвратним док нам дани трају?

НАКИТ

Драга моја нага, знајућ срце моје,
једино наките звучне на се меће,
поносито на њој ти драгуљи стоје,
ко маварском робљу у данима среће.

Кад се подрутљиво и живо узмути
тај свет од камења и метал пун сјаја,
њихов шум и блесак мене ошамути,
волим ствари где звук и светлост се спаја.

Жељна да се воли, лежи она горе
на дивану, с кога њен лак осмех стиже
љубав ми дубоку и тиху ко море,
што се њој ко хриду високоме диже.

Ко укроћен тигар гледа на ме жудно,
па, као да сања, став тела свог мења,
здружени невиност и жељкање блудно
новом дражи красе та преображења.

Њене руке, ноге, крстине и бедра
вију се ко лабуд, као уље глатки,
па се крећу испред мога ока ведра;
а трбух и груди, ти гроздови слатки,

љупкије се но зла анђели привлаче,
мир да поремете што ми душа хтела,
и с кристалне стене доле да је свлаче,
на коју је мирно у самоћи села.

Ко у новој слици сједињени да су
бедра Антиопе и дечака биста,
тако се истичу крста на том стасу.
А мрком јој телу шминка дивно приста!

— И бледа светиљка покори се мрети,
из камина само светли сјај од жара,
и кад пламни уздах оданде излети,
крвљу купа тело боје ћилибара.

ЕГЗОТИЧНИ МИРИС

Док удишем мирис твојих топлих груди,
склопљених очију, у јесење вече,
ја поново видим те обале среће
где једноличнога сунца огањ руди;

лењиво острво где природа нуди
своје дивље воће и чудно дрвеће;
људе чије тело витко се покреће,
жене чији поглед искреношћу чуди.

Вођен твојим дахом у предео жарки
видим луку пуну једара и барки
још увек сморених морским таласима,

док са тамаринда зелених се руши
мирис који кружећ ноздрве надима
и с песмом морнара меша се у души.

ЈА ТЕ ВОЛИМ КАО

Ја те волим као ноћи друго лице,
о посудо туге, о ти ћуталице,
и све више твој сам што бежиш од мене,
и с подсмехом већим, сазвежђу, опсене,
умножаваш простор који ми раздваја
опружене руке од плавих бескраја.

Полазим у напад, на јуриште тмурне,
као на леш драги кад збор црва јурне,
и све обожавам, о звери свирепа!
до хладноће којом већма си ми лепа!

DE PROFUNDIS CLAMAVI

Ја преклињем тебе, једину што волим,
с дна бездана овог где ми срце чами.
Пуста је то земља са видиком голим
где ужас и клетва пливају у тами.

Шест месеци сунце у висини дремље,
шест других месеци ноћ земљу покрива;
тај предео пуст је ко поларне земље:
— нигде воде, шуме, нигде створа жива!

О, нема на свету ужаса ни једног
с окрутношћу већом од тог сунца леденог
од ноћи што с вечним хаосом се мери;

ја завидим судби најбедније звери
која у сну глупом може да се смота,
тако споро тече повесмо живота!

ЈЕДНЕ НОЋИ КАД БЕЈАХ КРАЈ ЈЕВРЕЈКЕ УЖАСНЕ...

Једне ноћи кад бејах крај Јеврејке ужасне,
налик лешу што лежи дуж леша опружена,
отпочех да сањам крај тела продана њена
тужну лепоту којом жуд ми јалова гасне.

Пуним ме сјајем мину раскош јој урођена,
њен поглед што се снагом и свим чарима краси,
у тешки шлем сплетене њене опојне власи
на које ме за љубав оживи успомена.

Јер расно бих ти тело љубио жарко свуда,
и од стопала свежег до вране ти витице
дубоких миловања бих низао ризнице,

кад би, с вечера, сузом што навире без труда,
ти само узмогла, о краљице окрућница!
да замрачиш тај блесак хладних својих зеница.

ЛЕТА

Свиреп и глух створе, на груд ми се приви,
грдобо нехајна, тигре што те љубим,
дај да се дрхтавим прстима удубим
и роним по твојој тешкој, густој приви;

у твоје ћу скуте мирисом опојне
ојађену главу да спустим и скријем,
и као из цвета увелога пијем
сладак задах моје љубави покојне.

Рађе но да живим, спавао бих слатко!
у сну неизвесном, као и смрт што је,
без гриже расућу свуд пољупце своје
на лепо ти тело ко бакрен кип глатко.

Нигде боље но у понор твог кревета
утонуће моји јецаји стишани;
на твојим устима заборав се стани,
а кроз пољупце ти тече река Лета.

Пред удесом својим, одсад мојом сласти,
погнућу се ко да напред ми досућен,
мученик покоран, недужан осућен,
ком паклене муке распали жар страсти.

Сисаћу, да боле срџбе давим тужне,
кукуту и биље које јаде блажи,
с врхова тих оштрих груди, пуних дражи,
што ничије срце никад не засужне!

ГРИЖЊА САВЈЕСТИ

Спавала кад будеш, љепотице мрачна,
на дну споменика од црна мрамора
па ти стан и кревет буду јама плачна
од кише и рупа т'јесна, без отвора;

кад ће камен — тиштећ плашљиве ти груди
и бокове, које за мекоћу знају —
пр'јечит срцу твоме да се, желећ, буди,
а нози да трчи путем, к догађају:

гроб, тај поузданик сање ми бескрајне
(рака разумије пјесника), у вајне
ноћи без сна, р'јет ће: „Да л' ти вр'једи саде,

куртизано јадна, што не упознаде
за чим мртви плачу?“ — И на те црв ће сјести
и кожу ти гристи ко грижња савјести.

БАЛКОН

Мајко успомена, драгано драгања,
ти, све ми радости! Ти, све ми дужности!
Ти ћеш се лепоте сећат миловања,
благости огњишта, вечерњих нежности,
мајко успомена, драгано драгања!

Вечери што их је жарило угљевље,
и оних с балкона у руменој пари:
груд ти беше мила! Срце беше веље!
Незаборавне смо често рекли ствари
вечери што их је жарило угљевље.

Што су сунца дивна у топле вечери!
Што је простор дубок! Како срце врви!
Наднесен над тобом, најдража ми кћери,
мишљах да удишем мирис твоје крви.
Што су сунца дивна и топле вечери!

Ноћ биваше гушћа као неки покров,
и кроз тмину слутих зеница ти боје,
и дах ти испијах, о благост! О отров!
У шапи ми братској спише ноге твоје:
ноћ биваше гушћа као неки покров.

Знам наук да будим те чаробне часе
и оживим прошлост у колену драгом,
јер нашто лепоте тражит што те красе
другде сем у телу и срцу ти благом?
Знам наук да будим те чаробне часе.

Заклетве, мириси, пољупци без краја,
вратиће л' с' из бездана који нема жала,
ко што небу хрле сунца младог сјаја
кад се окупају на дну морских вала?
Заклетве! Мириси! Пољупци без краја!

SEMPER EADEM

„Отуда, казасте, туга што се крши
ко море о црну стену са свих страна?“
— Када наше срце једном бербу сврши,
живот јад је. То је тајна сваком знана,

патња једноставна и не загонетна,
и, ко радост вашу, њу сви осетише.
Не питајте зато, радозналко сретна!
И, мада је глас вам тако сладак, тише!

Тише, незналице! душо која дршће!
Усно с децјим смешком! Од Живота чвршће
спутају нас често Смрти танка ткања.

Дајте да се срце опије обманом,
у очима вашим ко у сну лаганом
да у сенци ваших трепавица сања!

ЖИВА БУКТИЊА

Ступају преда мном Очи пуне блеска,
ко Анђео да их магнетичним створи;
ступају, та моја два брата небеска,
лијућ ми у очи огањ несагорив.

Штитећ ме од греха и несреће друге,
кораке ми воде по стазама Лепог;
ја сам њихов сужањ, они моје слуге;
тој буктињи живој покоран сам слепо.

О, прекрасне Очи, блиставе ко свеће
кад мистични сјај им усред дана гори;
сунце сја, ал' њихов плам згасити неће;

док оне Смрт славе, ви певате Зори;
ступате, појући буђење у мени,
звезде чији пламен сунце не засени!

УСАМЉЕНА, ЈАДНА ДУШО, ШТА ЋЕШ РЕЋИ...

Усамљена, јадна душо, шта ћеш рећи,
шта ћеш рећи, срце, што ми давно свену,
вечерас премилој, предоброј, у срећи
чије око тебе у нов живот прену?

— Само за њу химне певаћемо више,
власт њену ни једна сладост не помрачи,
духовно јој месо анђелски мирише
и њено нас око светлошћу облачи.

Па било то ноћу, у самоћи пустој,
па било то дању, у гомили густој,
дух њен као пламен у зраку трепери.

„Ја сам лепа, каткад проговара она,
и само лепоте клањајте се вери,
ја сам ваш анђео, муза и мадона.“

RÉVERSIBILITÉ

Анђеле радости, да ли знаш за тугу,
јецаје, досаду, срамоту и грижу,
и нејасне стрепње што се у ноћ дижу
и срце нам стежу у роптању дугу?
Анђеле радости, да ли знаш за тугу?

Добри душе, знаш ли кад се мржња роди,
стискају песнице, теку сузе жучи,
кад освета зове и душу нам мучи,
и све способности и силе нам води?
Добри душе, знаш ли кад се мржња роди?

Анђеле пун здравља, да ли знаш за ватру,
када, дуж зидова суморних болница,
иде тромим ходом бледих изгнаница,
што за сунцем жуде, док тело не сатру?
Анђеле пун здравља, да ли знаш за ватру?

Анђеле лепоте, да ли знаш за боре,
и страх од старења, и грозне жалости
када читаш мрску тајну оданости
у очима страшћу што одувек горе?
Анђеле лепоте, да ли знаш за боре?

Анђеле светлости, среће и милине,
Давид на умору нашао би здравља
из мириса што се у твом телу јавља;
нек молитва твоја у небо се вине,
анђеле светлости, среће и милине!

ХАРМОНИЈА ВЕЧЕРА

Ево су доба кад са дршке коју дах куша
сваки цвет испарава густим обиљем кâда;
звучи и мириси круже вечером што пада;
вртоглавица страсна док сетни валс се слуша!

Сваки цвет испарава густим обиљем кâда;
виолина дрхти као напаћена душа;
вртоглавица страсна док сетни валс се слуша!
Небо је грдно одмориште туге и склада.

Виолина дрхти као напаћена душа,
благо срце, што би да црну празнину свлада!
Небо је грдно одмориште туге и склада;
утопило се сунце у крв што му се груша.

Благо срце, што би да црну празнину свлада,
упија сјај прошлости који се још пенуша!
Утопило се сунце у крв што му се груша!
Спомен твој као путир у мени блиста сада!

ЗАМУЋЕНО НЕБО

Као да ти је поглед под магличастом мреном;
у оку непојмном (плавом, сивом, зеленом?)
наизменце ти пуном блакости, сна и беса,
одржава се нехај и бледило небеса.

Сећаш се оних белих, младих, облачних дана
кад грцају у плачу срца омађијана,
кад, у незнаном болу који их просврдлава,
пребудни се живци ругају духу што спава.

Каткада си налик на оне лепе даљине
што их запале сунца у доба маглуштине...
Како плинеш у сјају, равницо расквашена,
кад те разбукте зраци са неба замућена!

О жено погибелна! О заводничке климе!
Хоћу ли волети и твој снег и ваше зиме,
и навести скрутну студен да ми се преда
уживањем оштријим од гвожђа и од леда?

ПОЗИВ НА ПУТОВАЊЕ

О сестро, дете моје,
сневај што би нас двоје
да живимо тамо тек знали!
Волети докле хтети,
волети и мрети
у крају који ти је налик!
Та сунца расквашена
са неба замућена
духу ми нуде исте чари
као тајна дубока
издајничког ти ока
што у сузи својој се зари.

Тамо је свет реда и склада,
раскош, спокојство и наслада.

Намештај би, у сјају
који му године дају,
китио наше собне куте;
и најређе би цвеће
чији се мирис сплеће
са воњем амбре расплинуте,
богати свод тавана,
огледала бездана,

сва прелест источњачког сјаја,
све би зборило при том
за душу тајновитом
и благом речју завичаја.

Тамо је свет реда и склада,
раскош, спокојство и наслада.

Погледај низ канале
на бродове заспале
што их нарав скитачка гони;
да услише што боље
сваки миг твоје воље,
с краја света долазе они.
Сунцима која трну
поља се заогрну,
по каналима, граду целом,
зумбул и злато плине;
све има да почине
окупано светлошћу врелом.

Тамо је свет реда и склада,
раскош, спокојство и наслада.

ЈЕСЕЊА ПЕСМА

I

Заронићемо скоро у хладне помрчине;
збогом, жива светлости наших прекратких лета;
Чујем већ како, као погребни бџт што мине,
са дворишног плочника одзвања пад дрвџта.

Свет што је зима биће опет у мени: гнева,
мржње, страха, ужаса, присилног мучног труда,
и, као сунце паклом поларним кад изгрева,
биће ми срце само рујна слеђена грудa.

Слушам са језом сваку цепаницу што пада;
кад губилиште граде јека је тако глува.
Дух ми је сличан кули која све више страда
док ован неуморан и тежак у њу трува.

Помислим тако, бџтом увек истим занесен,
да се погребни ковчег у журби негде кује.
За кога? — Беше јуче лето; а ево, јесен!
С тајанством тог звука неки се одлазак чује.

II

Волим вам дуге очи са зеленкастог сјаја,
лепото блага, али данас сам пун горчине,
и ништа ми, ни љубав ни топла вам одаја,
не вреди као сунце под којим море плине.

Но волите ме, срце нежно! будите мати
чак и за незахвалног, чак и за пакосника;
драгано и сестро, трен будите благ што прати
једну славну јесен и сунце при дну видика.

Кратка дужност! Гроб чека; он је лакомост сама!
Ах! дајте, док ми чело на вашем крилу лежи,
да се напајам, тужан за летом белог плама,
жутиим и благим зраком овог доба што бежи!

MOESTA ET ERRABUNDA

Да л' ти се, Агато, вине срце твоје
каткад са пучине мрачне гнусна града
над океан дуги где вечни сјај влада,
плав, прозрачан, дубок ко невиност што је?
Да л' ти се, Агато, вине срце твоје?

О море широко! Утишај ми јаде!
Кој' то демон мору, певачу суровом
гоleme оргуље хучних бура даде
да дадиља буде, да нас љуљка сном?
О море широко! Утишај ми јаде!

Нека ме брод носи, нек ме возе кола,
што даље! Од суза овде наста блато!
Рече ли ти јадно срце, о Агато:
што даље од греха, кајања и бола,
нека ме брод носи, нек ме возе кола!

Како си далеко, мирисави рају
где радост и љубав под сводом се скрива
и у чедној сласти орца растапају
и где све што љуби, вољено и бива;
како си далеко, мирисави рају!

Тај рај безазлени дечачких љубави,
шетњи и песама, пољубаца, цвећа,
виолине што се из даљине јави,
вечери уз вино, у сени дрвећа,
тај рај безазлени дечачких љубави,

тај рај пун чедности и сићушне среће
зар је даљи него Индија ил' Кина?
Детињско јецање зар га дозват неће,
дочарати гласом сребрним давнинâ
тај рај пун чедности и сићушне среће?

АВЕТ

Ко анђео риђих зјена
поново ћу, драга, доћи,
твојом кревету, с пратњом сјена
у тишини мрачне ноћи.

И цјелове ћу ти дати
хладније од мјесечине,
ко змија ћу миловати
у гмизању кад се вине.

А кад сване јутро мразно,
моје мјесто бит ће празно
све док звијезде ноћ не јаве.

Једни владају добротом
твојим тијелом и животом,
ја ћу владат језом страве!

МАЧКЕ

Љубавници жарки и мудраци воле
строги подједнако, за већ зрелих дана,
дебеле и тихе мачке, понос стана,
које, као и њих, мраз и чама сколе.

Пријатељи знања и насладе, оне
желе да их мир и језа мрака прате;
Ереб би их узо за погребне хате,
кад би могле гордост пред рспством да склоне.

Племените лике узму док сањаре
ко полегле сфинге у самоћи старе,
што као да роне дном сна недохватним;

плодна им се крста чудним блеском пене,
и ко ситан песак, све зрневљем златним,
звездају им мутно тајанствене зене.

СОВЕ

Сове су се плахо стисле
испод тисе, непомичне,
чудним боговима сличне,
буље нетремице. Мисле.

Мирују до сјетног трена
што га предвечерја носе,
док сунчане зраке косе
не савлада ноћна сјена.

Тај став за опомену стоји:
мудар треба да се боји
кретања и разговора;

јер, утваром занијет, често,
човјек окајати мора
жељу да промијени мјесто.

РАДОСНИ МРТВАЦ

У црници масној где пужева има
дубоку ћу себи да ископам јаму,
да препустим своје старе кости снима
ко ајкула морска уроњен у таму.

Мрзим опорукe и мрзим гробнице!
Пре нег' што од света сузу бих да молим
гавране бих рађе звао, жив, да птице
крвав труп ми кљују кљуновима голим!

Црви, глува, слепа, црна пратњo грозна,
ево вам мртваца слободна, радосна;
филозофи раскалaшни из трулежи,

плазите, ево вам рушевина моја,
и реците — има мука ли још која
за тело без душе што с мртвима лежи!

МУЗИКА

Музика често шчепа ме као неко море!
Ка својој бледој звезди,
под магловитим сводом или кроз плавет горе
једро моје зајезди;

кад подам напред груди и од напетих плућа
кад ми једриље бива,
савлађујем грбине таласа надирућа
који ми ноћ сакрива;

осећам да у мени силно трепте све страсти
које и бродом ломним;
повољан ветар, бура и њене све пошаст

над понором огромним
њишу ме. А иначе, маина, грдна слика
мог духа очајника!

НАПУКЛО ЗВОНО

Слатко је и горко у зимским ноћима
слушати крај ватре што дрхти и пламти,
како успомена пјесму пјева свима
уз пратњу звоњаве што се тако памти.

Сретно ли је звоно сигурнога грла
што уза сву старост весело се смије,
и побожно кличе као војска врла
на уста војника што на стражи бдије!

А мени је душа напукла, и када
хоће запјевати, док ноћ хладна пада,
по свом слабом гласу њезина је вика

налик на вапаје старог рањеника
крај језера крви, под торњем мртваца,
што узет умире усред ковитлаца.

СПЛИН

Личим на краља земље где киша стално пада,
богата а немоћна, већ престара а млада,
што, презирући наклон васпитача му смерних,
чами крај својих паса као крај других звери.
Ништа да та разгали, ни дивљач, ни соколи,
ни умирући народ што под балконом моли.
Драгог лакрдијаша ни балада ни слика
не ведри више чело тог тешког болесника;
постеља му крином кићена гробницом буде,
а госпе од украса, што сваког кнеза жуде,
не знају како да се бестидније обуку,
да том костуру младом бар осмех још извуку.
Ни први алхемичар не успе да излучи
из његова бића ту бољку која га мучи,
ни купањем у крви, што су Римљани знали
и силници када их старачка немоћ свали,
не згреја ту лешину отупелу од сете,
чијим жилама струји зелена вода Лете.

СПЛИН

Када небо ниско, ко оловни вео
на дух нам се спусти јадан у самоћи,
и видик на округ обухвати цео,
те дан црњи чини од најцрње ноћи;

у хелију влажну земљу кад претвара
у којој се Нада ко миш слепи вија,
и крилима слабир о зидове пара
и главом о труле дирече убија;

када киша дуге конце испреплета
као у решетку за тамницу снова,
кад у мозгу нашем почну игру сплета
ројеви безбројни гадних паукова,

одједном зазвоне бесно звона нека
и свој лавез шаљу небу неуморно,
ко дуси, лутање које вечно чека,
кад почну јецање тужно и упорно.

— И погреби дуги, без музике, споро
крећу мојом душом; побеђена Нада
плаче, док страх свиреп и деспотски скоро
у теме ми црни свој барјак забада.

ЖЕЉА ЗА НИШТАВИЛОМ

Суморниче, некад битком занесени,
не боцка те стрепен и више те Нада
неће начињати! Па лези од јада,
стари коњу, сваком граном престрашени.

Одреци се срце, мирно окамени.

Поражен, сатрвен! Онај који пада
не треба ни љубав ни бој раздражени.
Збогом пјесме мједи, звуци разњежени,
не мамите, сласти, срце које страда!

Дивно је прољеће без мириса сада!

И вријеме ме гута, док тренуци лијени
падају ко снијег преко мртва града;
с висине је земља округла и млада,
мени су сувишни сви заклони њени!

Са мнош, о лавино, низ стрмину крени!

ПЕЈЗАЖ

Хоћу да за љубав чедних ми еклога
легнем поред неба, попут астролога,
и, сусед звоника, сањарим док чујем
како глас им свечан ватром одјекује.
Са мансарде мотрим, с руком испод браде,
људе што певају, ћаскају и раде;
димњаке, звонике, те катарке града,
и то небо што нас сном о вечном свлада.
Годи кад кроз маглу ниче као биљка
у плавети звезда, прозору светилка,
угљене се реке успињу до свода,
месец граду бледу чаролију пода.
Гледаћу пролећа, јесени и лета,
а кад зимска дође дуга снежна сета
уз врата под резом, капке заковане,
градићу у ноћи вилинске дворане.
И сниваћу тада плаветна обзорја,
јецај водоскока и вртове броја,
пољупце и јутра, сутон, цвркут ласте,
идиличне бајке сасвим детињасте.
Од Буне што бурно тресе моја стакла
не би ми се глава над столом помакла;
јер зароњен бићу у вољу, у сласти
да пролеће будим по њезиној власти,
да из срца вадим сунце, да од жара
мојих мисли благо поднебље се ствара.

ЛАБУД

Виктору Игоу

I

Андромахо, мислим ја на тебе сада!
Речица, зрцало у коме је сјала
узвишеност твога удовичког јада,
што од твојих суза бујати је стала,

тај Симоис тужни памћење ми плоди
кад Карусел прођох, сад у новом лику.
Вај, стари се Париз поново не роди!
(Град се брже мења но срце смртнику.)

У духу још видим то поље чатрља,
одломке стубова и буради хрпе,
балване зелене од воде и брља,
по плочнику стареж и гомила крпе.

Кад под хладним небом Рад пробуђен креће,
улични чистачи кад у јутра рана
као вихор тихим зраком распу смеће,
где зверињац беше спазих једног дана:

из кавеза лабуд извлачи се споро,
и по камењу му ноге једва ходе,
своје бело перје сломио је скоро
да стигне на поток усахно, без воде.

Ту немирно крила купа сивим прахом,
за језером родним жуди, па се пита:
„Кад ће гром да грмне с кишом бујном, плахом?“
Гледам тог јадника, ко из кобног мита

о ком Овид пева како ока строга
небу свирепому, подругљиво плаву
на дрхтавом врату жудно пружа главу
као да би хтео да прекори бога!

II

Гле, Париз се мења, моја туга траје!
Нова здања, скеле, цигле и предграђа,
ко алегорија све изгледа да је,
спомени ми као потонула лађа.

А ту ме пред Лувром тишти слика жива
мог лабуда с белим крилом у праштини
смешан и узвишен ко изгнан што бива,
стално мучен чежњом. — Мислим у давнини:

Андромахо! После дивног мужа робом
гордог Пира поста, као део плена
кад се у заносу сви над празним гробом
удова Хектора, вај, жено Хелена!

На Црнкињу мислим, сушичаву, врелу
што по блату гази и плашљива вида
тражи кокос-палме и Африку врелу
иза огромнога, магленога зида;

на сваког ко губи да не нађе више
никад! Никад! Ко жеђ горком сузом гуши
и патњу ко добру курјачицу сише!
На сирочад слабу што се ко цвет суши!

И у шуми, куд се оклањам, чујем старе
успомена звуке ко из рога дуге!
Мислим на бачене на пуст крш морнаре,
и на побеђене, сужње!... И све друге!

ЈЕДНОЈ ПРОЛАЗНИЦИ

СУТОН

Ево љупко вече, друг плена и пљачке,
иде као јатак, корацима мачке;
небо се полако затвара ко двери,
а човек нестрпљив узме облик звери.

Вече, мило вече, кога жељно тражи
онај чије руке говоре без лажи:
„Радиле смо данас!“ Вече које стере
спокој духу што га бол дивљачки ждере,
научнику ком се боре челом виде,
погнутом раднику што постељи иде.
Међутим се јато злих демона буди,
нездро, мамурно, ко пословни људи;
окрзне у лету и капке и стреје;
у ветру што светло одблесцима веје
проституција се на улици пали,
као мравињак је: отвори, канали;
на све стране своје тајне стазе рује
као непријатељ који препад снује;
борави у глибу, граду усред тела,
ко црв који једе човеку из јела.

Чујеш ту и тамо да кухиње шиште,
позоришта креште и оркестри вриште;
столови локала, с чаром игре лаке,

примају лупеже и дроље-јатаке;
а лопови немилосни, неуморни,
брзо ће да крену на посао, орни,
без буке провале браве и бравице,
тек за живот, за хаљину љубавнице.

Прибери се, душо, у озбиљном часу,
буди слухом туђа рици у том гласу.
Патње болесника сада јаче тиште!
Мрачна ноћ их гуши, то је губилиште,
одлазе у бездан заједнички свима;
болнице су пуне њеним уздасима. —
Многи више неће оброк свој да куша
код куће, где драга чека њега душа.

Већина чак није упознала никад
топлину огњишта, ни живела икад!

Но, зар није доста да си лажа сјајна,
драга срцу које истину не тражи?
Шта мари ако си глупа ил' нехајна?
Због лепоте твоје, здраво, маско лажи!"

ЉУБАВ ПРЕМА ЛАЖИ

Кад видим где минеш, ти немарни створе,
уз музике звуке што се сводом лама,
задржав кораке складне ти и споре
а поглед ти дубок и у њему чама;

кад гледам уз светло што га лако боји
твоје чело бледо, пуно болне чари,
на коме се вече с блеском зоре споји,
и око што пламом старих слика зари,

кличем: „О, лепота дивотна и свежа!
Силна кула царска успомена мучна,
круна, а срце јој бресква кад отежа,
ко тело јој зрело љубав недокучна.

Јеси л' плод јесењи опојности меке?
Урна с прахом драгим што за сузом жуди,
мирис што дочара оазе далеке,
узглавље мекано, цвет што себе нуди?

Ја знам да постоје и сетније зене,
што нигде не кажу шта се у њих крије,
шкриње без накита и без успомене,
дубље, о небеса, и од вас празније!

НИСАМ ЗАБОРАВИО, НЕДАЛЕКО ОД ГРАДА...

Нисам заборавио, недалеко од града,
белу нам кућу, малу, но у којој мир влада;
њену Помону од гипса и Венеру стару
што голе чланке крију у кржљавом честару,
и сунце, за вечери, пуно гордога плама,
кад личи, иза окна где му се сноп прелама,
великом будном оку што с радозналог неба
дуге и мучаљиве обеде наше вреба,
и шири као свеће своја титрања златна
по скромном столњаку и завесама од платна.

МАГЛЕ И КИШЕ

О јесени позне и блатна прољећа,
волим вас и хвалим, успављива доба!
Јер тад ми се срце овито осјећа
поњавом магленом у пустоши гроба.

На тој пустој равни, гдје сјеверњак брије
и вјетроказ шкрипти мраком дугих ноћи,
моја душа јаче но кад прољет грије
гавранским ће крилом размахнути моћи.

Ништа слађе срцу — пуном гробне зиме,
што давно већ мразом притиснуто бије,
о блиједо поднебље, краљу наше климе -

од твоје сивоће, сталне и без наде,
— осим ноћу каткад, кад мјесеца није,
удвоје на логу успавати јаде.

ВИНО УБИЦЕ

Жена ми мртва, слободо дивна!
Сад могу пити колико хоћу,
а пре без проша кад дођем ноћу
вицом ми живце кидала кивна.

А сад сам срећан ко краљ што бива:
ваздух трепери, небо је чисто...
Било је лето овако исто
када ме љубав обузе жива!

Ужасна жеђ ми по телу рије,
да је угасим сад вина да је,
толико вина колико стаје
у гробу њеном; — то мало није:

на дно бунара послах је богу,
камења на њу набацах много
с ограде што сам скупити мого.
— Заборавити да ли је могу!

Заклетвом оном која до проба
чврсте нам везе за љубав скова,
а ради нашег мирења нова
као у лепо заносно доба,

преклињах да нам састанак буде
увече украј мрачне улице
и она дође! — Да глупе лудице!
— Сви смо ми више ил' мање луде!

А још је богме била лепота,
мада уморна! — Више од свега
волео сам је; — ето због чега
рекох: изиђи из тог живота!

Не може нико мене да схвати.
Пијанци глупи, зар ће ти моћи
и да помисле болесних ноћи
да се од вина покров да ткају?

Та неранљива жгадија грозна,
као од гвожђа да су то ствари,
ни лети, зими, никада чари
љубави праве, никад не позна,

с усхитом њеним мрачним и дреком,
с пакленом њеном црном поворком,
с отровом љутим и сузом горком,
с клопотом кости, с ланаца звуком! —

Слободан, ноћас сам ћу да пијем,
док мртав пијан имаднем даха,
па ћу без гриже, без трунке страха
на земљу лећи, да тако спијем

крај пута негде ко псина мрска!
Кола што возе камен и блато
нек бесна на ме налете зато
да тежак точак главу ми смрска

ил' ме грешника прегази стара,
да ме не штеди више нимало,
није ми више до бога стало,
до врага ни до светог олтара!

ВИНО САМОТНИКА

Особити поглед заводљиве жене
што по нама клизи као бијела зрака
коју луна шаље, немарна и лака,
на језеро међу уздрхтале сјене,

у руци играча последњи цекини,
страствени пољубац танке Аделине,
музика што таквим узбуђењем сине
ко да чујеш људски вапај у даљини,

све то није равно, о дубоки врчу,
сласти што је дајеш у опојном грчу
покварену срцу побожна пјесника!

Точиш му надање, бесмртност и младост;
— И дивну Охолост, ту просјачку радост,
која с боговима изравна биједника!

ВИНО ЛЈУБАВНИКА

Простор је чиста суза!
Без узде ни мамуза,
напред на коњу вина
до вишинских висина!

Анђела два ко мучи
да небо им излучи,
у плаветнилу јутра
за недостижно сутра!

Заљуљани на крилу
вихора бивше таме,
у усправном лудилу,

сестро, раме уз раме,
бежаћемо без станка
у рај мога нестанка!

УНИШТЕЊЕ

Уза мене стално неки Демон блуди,
као густе облак око мене роси;
срчем га и ћутим како жеже груди
вјечном жељом оног што нам казну носи.

Често, јер зна што Лепота за ме значи,
узима облике заводнице звитке,
лицемјерно знаде какав разлог наћи
да ми усне спреми за срамне налитке.

И тако ме води од бога све даље,
задахтала, на смрт трудна, те ме шаље
у дол Досаде и забачене стране,

у очи ми баца, збуњене од хтијења,
запрљане хаље, отворене ране
и окрвављене справе Уништења!

ЛЕЗБОС

Мајко грчке страсти и игре Латина,
Лезбос, где пољупци, пуни плахе моћи,
врели као сунца, рујни као вина,
чине украс дана и победних ноћи;
мајко грчке страсти и игре Латина,

Лезбос, где извире врело пољубаца,
и у дубок понор утиче без страха,
јецајући жури, немирно се баца,
олујни и тајни, и обличја плаха,
Лезбос, где извире врело пољубаца!

Лезбос, гдено Фрине једна другу маме,
где ниједан уздах без одјека није,
као Пафос звезде диве ти се саме,
и Венера горда пред Сафом се крије!
Лезбос, гдено Фрине једна другу маме,

Лезбос, земљо ноћи пожудних и врелих,
кад девојке, врела моћне неплодности!
Љубавнице страсне својих тела зрелих,
милују плодове властите младости;
Лезбос, земљо ноћи пожудних и врелих!

Нек старог Платона поглед строги пита;
снага пољубаца опроштај ти даје,
краљице љубави, земљо племенита
уживања силног, које вечно траје.
Нек старог Платона поглед строги пита!

Опроштај ти пружа дух вечите драме,
што поносна срца без престанка вреба,
и од нас далеко осмеси их маме
прикривени велом неког туђег неба!
Опроштај ти пружа дух вечите драме!

Ко би од богова смео да ти суди!
И да казни бледо од умора чело,
ако не зна мору кол'ко твојих груди
проливених суза однело је врело.
Ко би од богова смео да ти суди!

Шта од нас захтева закон овог света?
Девице поносне, цвет архипелага,
ваша религија дивна је и света,
јер не зна за пак'о ни небесна блага!
Шта од нас захтева закон овог света?

Од многих је Лезбос изабрала мене
да опевам тајну девица у цвету,
и рано сам продро у храмове њене
где се вреле сузе са осмехом плету;
од многих је Лезбос изабрала мене,

и отада дане проводим на стражи
и посматрам море, са врха планине,
као Грк што лађу на видику тражи
када, сунца пуна, у даљини mine;
и отада дане проводим на стражи,

да сазнам да л' море добро је и благо,
и са уздасима, који морем броде,
да ли ће донети њено тело драго,
Сафијине свете мошти, која оде
да сазна да л' море добро је и благо.

Песникиње Сафо, љубавнице чедне,
лепше од Венере у бледилих лица!
— На небу су пруге, суморне и ледне
уцртали боли сестре мученица,
песникиње Сафо, љубавнице чедне!

— Лепше од Венере која бди над нама,
просипајући благо вечитих извора
и младости бујне неумрлог плама,
кћи ведра и плава, у дубине мора;
лепше од Венере која бди над нама!

— Сафо, која хулећ на богове паде,
кад лажној вери не хтеде да служи,
плен беднику грубом своје тело даде
да у лудом бесу призор казне пружи
оне која хулећ на богове паде.

И отада Лезбос непрестано тужи,
мада њено име слави се и даље,
и њени су крици сваке ноћи дужи
које са обала пустих небу шаље.
И отада Лезбос непрестано тужи!

ПРОКЛЕТНИЦЕ

С тмурних се светиљки бледа светлост слива;
улегла у јастук намирисан цео,
Хиполита снажна миловања снива
што с чедности младе стргоше јој вео.

Па тражи очима које вихор смути,
већ далеко небо девичанског раја,
ко путник кад поглед за собом упуту
плавоме видiku остављена краја.

Мутне очи што су лене сузе слале,
страсти пренеражен лик на ком се гаси,
руке ко оружје савладано пале, —
сву красоту кржку још лепше јој краси.

Делфина крај ногу, у заносу дражи,
ватреним очима у њу се удуби
попут звери снажне кад над пленом стражи,
у који се њени већ зарише зуби.

Та снажна лепота украј нежне клечи,
и победе вино срче с врелом страсти,
привија се њојзи, ко да топле речи
захвалности чека за љубавне сласти.

Својој жртви тражи на бледилу лица
неми псалм ужитка чулног да прочита,
узвишену хвалу што са трепавица,
као дуги уздах из дна душе, хита:

— „Хиполито, срце, шта би хтела рећи?
Утуви у својој безазленој души,
своје прве руже на жртву не мећи
суровом вихору да их не сасуши!

Мој пољубац лак је ко мушице тије
над језером бистрим које се прелива,
пољубац твог драгог бразде ће да рије
као што их точак или плуг разрива,

или ко дубока што оставе трага
бездушна копита. Ко тешке кочије...
Окрени ми лице, Хиполито, драга
душо, срце моје, све ми најмилије,

пуне звезда плаве окрени ми зене!
За мелем божански, за твој поглед сјајни,
с мрачнијих наслада дићи ћу копрене,
и успаваћу те у тих сан бескрајни!“

На то главу диже Хиполита млада:
— „Нисам незахвална, само немам мира,
не кајем се, али тежак бол ме свлада,
тешко ми ко после страшног ноћног пира.

Осећам да грозне страве срну на ме,
свуд утвара мрачних силна војска врви,
на клизавае стазе они мене маме,
свуд око њих видик огрезу у крви.

Да неком злом делу нисмо дали маха?
Објасни ми ужас, стрепњу што ме сплела:
кад „анђеле“ кажеш, уздрхтим од страха,
а осећам да би уста теби хтела.

Мисли моја, тако не гледај ме даље,
ја те волим, сестро по избору моме,
па да си и мамац што га пак'о шаље,
почетак проклетства у удесу зломе!“

Делфина тад бесно бујну стресе косу,
и треношцем тресну, кобним оком гори,
па грубим, деспотским гласом гневно осу:
— „Ко сме пред љубављу о паклу да збори?

Проклет сањалица, од ког вајде нема,
у глупости својој што тражи решење
тога нерешљивог јаловог проблема,
те у љубав хоће да меша поштење!

Тај који би хтео да сједини складно
таму са огњеним жаром и ноћ с даном,
тај не згреја тело укочено, јадно,
никад на црвеном сунцу љубав званом!

кад већ хоћеш, тражи ког мужа глупана;
своје чедно срце дај суровој жуди;
згрожена, покајна, бледа, једног дана
вратићеш ми срамом окаљане груди;

Ту се само један господар подмири!“ —
Осетивши страшни бол да се разлива,
крикну дева: — „Бездна у мени се шири,
срце моје то је ова бездна жива,

ко вулкан распламћен, од празнине дубља!
Та се прозна неман ничим не засити,
нит' жеђ Евмениде гасне, чија зубља
завитлана бесно плам у крв ми хити.

Та завеса тешка нек нам свет затвори,
а умор починку мирном да нас води!
У недрима твојим нек ме смрт умори,
ту ћу наћи хладни гроб који ми годи!“ —

Силазите тако, ви жртве кукавне,
у пакао вечни по стрменој стази;
у најдубље бездне утоните тавне
где, шибани ветром што с неба не слази,

сви злочини кипте са хуком олује;
јур'те сенке луде, на циљ жудње стићи;
страсти ваше неће никад да прохује,
из наслада ваших казна ће вам нићи.

Никад вам јазбином свеж зрак сјати неће;
а клице грознице промичу ко прахом
кроз пуклине зида да букну ко свеће
и у тело продру гадним кужним дахом.

Та груба јаловост вашег уживања
сву нам кожу крути и љуту жеђ ствара,
а на дивљем ветру чулног лудовања
пуцкара вам месо ко застава стара.

Блудне, осуђене, далеко од света,
јурите пустињом ко што зверад бежи;
разуздане душе, коб вас прати клета,
бежите из пакла што у вама лежи!

КРВАВА ЧЕСМА

Чини ми се каткад да крв моја врца
у млазу ко чесма што ритмички грца.
Чујем је гдје с другим мрмором се лије,
ал' узалуд тражим — ране видјет није.

Кроз прад тече шумно, пролазе затвара,
од плочника уз пут оточиће ствара,
својим тамним соком све створове поји,
и природу цијелу црвенилом боји.

Тражио сам често од вина варава
да за дан успава страву мога духа;
ал' вино брису вид и оштрицу слуха!

У љубави исках мелем заборава;
но љубав је за мене душек од иглица
начињен да гаси жеђ тих окрутница!

АЛЕГОРИЈА

Ту жену сва гордост и лепота краси;
по вину повлачи своје дивне власи,
и канџа љубави и отров јазбине
с гранитне јој пути склизне се и скине.
Смрти се подсмева, Разврату пркоси,
шапа тих аждаја, што чупа и коси,
у разорном бесу пусти нетакнуто
њеног чврстог тела величанство круто.
Ко богиња хода, ко султанка леже;
уживања с вером пророковом веже.
У загрљај широм на бујне јој груди
људски род позива оком пуним жуди.
Верује и знаде та дева бесплодна,
што је за ход света ипак неопходна
да лепота тела дар највиши значи,
што за сву бестидност опроштај извлачи.
За Пакао не зна, ни за Чистилиште,
кад час дође да је црна ноћ заиште
смрти ће у лице да погледа ближе
ко новорођенче — без мржње и гриже.

ОДРИЦАЊЕ СВЕТОГА ПЕТРА

Да ли Господ тај вал анатема чује
који запљускује анђеле небеса?
Ко тиранин, пресит и вина и мяса,
нашим се клетвама грозним успављује!

Палих мученика јецај са стратишта
без сумње заносна симфонија да је,
када ни крв, коју страст њихова стаје,
не може жеђ неба да ублажи ништа!

— Сети се, Исусе, Врта маслинова!
Безазлен клечећи молио си тога
који горе с неба смејао се свога,
кад крвник у месо клинџе ти закова,

кад стаде да пљује на твоје божанство
сав шљам судопера и олош чувара,
кад ти трнов венац стаде да запара
главу где живљаше цело човечанство,

и када тежина тела разапета
растеже ти руке, и кад ти крв врела
и зној потекоше са бледога чела,
када си пред свима постављен ко мета,

да ли си тад снево оне сјајне дане
да испуниш вечни завет када дође,
и када јашући кротког осла прође
цвећем и гранама путе засипане?

Из храма трговце кад бичем разјури,
душе пуне наде и храбрости бодре,
када краљем поста? Да ли грижа продре
у срце ти пре но што се копље сјури?

— Та ја бих отишо задовољан тако
са света где дело са сном се не сроди,
ал' бих мач тргнуо, па мач нек ме згоди!
Свети Петар Христа одрече се... Ако!

ЛИТАНИЈА САТАНИ

Преумни анђеле отхрањен на дојки
зле судбине, Боже лишен славопојки,

Сатано, смилуј се мојој силној беди!

О изгнани Принче ког клевета тлачи
и побеђен, ти се усправљаш све јачи,

Сатано, смилуј се мојој силној беди!

Свезналче подземља, ти, кућни докторе
тихе и скривене општељудске море,

Сатано, смилуј се мојој силној беди!

Уз твој наук и пуки сиромаш, и губав,
слуте укус Раја кушајући љубав,

Сатано, смилуј се мојој силној беди!

Са Смрћу, снажном драганом, у чуду
ти породи Наду, ту дражесну луду!

Сатано, смилуј се мојој силној беди!

Твојим миром очи изгнанца се пуне
кад с врха вешала на светину пљуне,

Сатано, смилуј се мојој силној беди!

Ти знаш где су тамни вилајети, они
где драго камење Бог суревњив склони,

Сатано, смилуј се мојој силној беди!

Складишта подземна зна твој бистри поглед
где успаван метал блешти у недоглед,

Сатано, смилуј се мојој силној беди!

Ти на чију братску руку се ослања
месечар док шета самим рубом здања,

Сатано, смилуј се мојој силној беди!

Теби хвала што кости поноћног пијанца
гипко се извију под копитом вранца,

Сатано, смилуј се мојој силној беди!

Слабића ког мржња немоћна намучи
да сумпор са шалитром смеша — ти научи,

Сатано, смилуј се мојој силној беди!

Лукави ортаче што набијаш жезло
на Крезово чело у нискост огрезло,

Сатано, смилуј се мојој силној беди!

Ти што у очи и срца девојака ули
култ ране и љубав спрам дроњака трулих,

Сатано, смилуј се мојој силној беди!

Лампо учењака, изгнаника друже,
тајниче онога ком намичу уже,

Сатано, смилуј се мојој силној беди!

Нови оче оних које, препун жучи,
из земаљског раја Бог Отац искључи,

Сатано, смилуј се мојој силној беди!

МОЛИТВА

Сатано, нек ти је слава на Небеси
где некада влада, и у Паклу, где си
побеђен, утонуо у тишину сања!

Допусти да под Дрветом сазнања
уз тебе почине моја душа врела
и да се разлиста око твога чела!

СМРТ ЛЈУБАВНИКА

Дивани ће наши бит мириса пуни,
дубоки ко раке, с лежајима меким,
на сталцима цвијеће што се тихо труни,
процвјетало за нас под небом далеким.

Расипљући страсно последње топлине,
наша срца два ће као зубље сјати,
двоструки ће траци од свјетлости њине
на зрцалу душа један одраз дати.

А у вече модро наднаравна сјаја
један ћемо блијесак измијенит једини
као дуги јецај у знак опроштаја;

одшкринувши врата, тад Анђел ће ући
да радосном кретњом оживи у тмини
огледала мутна и угасле лучи.

САН РАДОЗНАЛА ЧОВЈЕКА

Ф(ЕЛИКСУ) Н(АДАМ)

Познаш ли ко и ја ужитак што гуши,
кажу ли за тебе: „Гле особењака!“
— Ја сам умирао. У мојој се души
појавио ужас, ал' и жеља јака;

страх и жива нада на мене се руши.
Све како клепсида сипа зрнца лака,
мука слади уста премда их и суши;
од познатих ствари далека је свака.

Био сам ко дијете жељно казалишта
што спуштени застор мрзи као ништа!
Коначно је хладна истина преда мном;

мртав без чуђења. Страшно свјетло шаље
Зора. — Е па онда? Зар се шале са мном?
Подигли су застор и ја чекам даље.

ПУТОВАЊЕ

I

Максиму ди Кану

Детету што воли мапе и естампе
свемир се са кругом жеља изједначи.
Како свет је велик у светлости лампе!
У оку спомена како мало значи!

И кренемо зором, с мозгом пуним плама,
док из срца пизма и жуд горка куља,
и идемо ритмом вала што се слама,
нашу бесконачност коначност му љуља.

Бегунци од неке отаџбине срамне,
ужаса колевке где је успаванка,
ил' звездари топлјени у очи тамне
жене што је Кирка, мирисна тиранка.

Да не буду стока, опојство их држи
простора и светла, неба што жар баца;
лед што их уједа, сунце што их пржи
брише полагано знак од пољубаца.

Ал' путници прави они су што крећу
због пута; и лака срца, ко балони,
никад с правца свога усуда не скрећу;
кажу: напред! Зашто? То не знају они.

Они чије жеље наог су облика,
што сањају, као регрут тутань рата,
огромне насладе променљивог лика
чија су имена духу непозната!

II

Дух нам, о ужаса! Чигру опонаша
у плесу и скоку; чак и кроз сан мутан
ваља нас и мучи радозналост наша,
ко батинаш сунца, анђео окрутан.

Чудан је то усуд, где циљ место мења;
како нигде није, може бити свугде!
Човек, коме нада никада не јења,
да пронађе спокој јури попут луде!

Наша душа брод је, Икарију тражи;
глас на мосту: „Позор!“ Други глас, што луд је
и пун ватре, виче с јарбола, на стражи:
„Љубав . . . слава . . . срећа!“ Ђавола, то спруд је!

Свако је острвце у стражарском гласу
Елдорадо један и Усудов налог;
машта, већ на гозбу спремна у том часу,
спази јутром само лик гребена малог.

Јадни заљубљеник Химере, да л' с лађе
бацити га, или гвожђем сапет уде
пијанцу што увек Америку нађе,
због чије обмане понор горчи буде?

Тако и скитница с блатним стопалима
сања занесено рај блиставе среће;
омађијан види сјај Јерусалима
када спази ћумез у светлости свеће.

III

Зачудни путници! Са дна ваших зена
летопис узвишен читамо из мрака!
Распрострите благо ваших успомена,
тај чудесни накит од звезда и зрака.

Без паре и једра путује се нама!
Нека духом нашим прођу као плима
— у затвору нашем да нас прође чама —
успомене ваше с бројним обзорима.

Реците, шта видели сте?

IV

„Сјајне ватре

звезда, и таласе, и песак номада;
но мада ненадно и пораз нас сатре
често нам је било досадно, ко сада.

Сјај сунца изнад пучине љубичасте,
сјај градова када вече сунце мрачи
чињаше да срцем жар немира расте
да рониш у одсјај неба што привлачи.

Богатство градова, пејзажа, видика,
немаше у себи тајну недостижну
онога што случај облацима слика.
Чежња увек мис'о рађала је брижну!

— Од насладе жудња само бива гора.
Жудњо, старо стабло ђубрено ужитком,
док дебља и тврђа бива твоја кора
сунцу хоћеш ближе граном својом витком!

Зар ћеш увек расти, слабо без граница
немира! — Но ево, да вас жеља мине,
за ваш гладни албум неколико скица,
браћо којој леп је сваки дар даљине!

Ми смо поздрављали сурлате идоле,
престоле у сјају безброј адиђара,
вилинске палате што би се забеле
раскошно у немир сна ваших банкара;
хаљине што зраче пијанство за очи,
жене с ноктима и смехом боје тмасте,
врача кога змија нежношћу опточи.“

V

И још, и шта још?

VI

„О главе детињасте!

Да не приметимо оно битно с ума;
виђали смо свуда, и то мимо хтења,
од врха па до дна лествице фатума
досадне призоре вечног сагрешења:

жену, робињу што подла је и глупа,
којој није гадост жарка самохвала,
мушкарца, тирана алава и тупа,
робињиног роба, биће с дна канала;

целатове сласти и јецај марира,
мирис свечаности и крви у кући,
отров власти што тирану живце дира,
народ који љуби бич заглупљујући;

много религија сличних нашој; све су
небу усмерене, Светлости, безмерју;
тако и мушкарац сања сласт у месу,
лежај ексера — а ваља се на перју.

Од свог духа пјано брбља човечанство,
лудо сад ко некад, и криком се гласи,
у поамном ропцу виче на Божанство:
„Учитељу, мени слични, проклет да си!“

Они мање глупи, верници пијанства,
те беже од стада које Усуд скрди
и у опијумска склоне се пространства!
— Свет је вечно такав, то извештај тврди.“

VII

Горко ли сазнање чека повратника!
Свет монотон, мали, враћа сваког часа
— данас, сутра, увек — обрис нашег лика:
у песку досаде оазу ужаса!

Отићи? Остати? Ако мораш, иди;
остај, ако можеш. Бежи се и стоји
да се вара кобни душман што све види,
време! Авај, неки тркачи су који

попут апостола или Ахасвера
ни земљом ни водом за трен неће стати,
да избегну мрежу што их светом тера;
други ће са места убити га знати.

Кад најзад нас ногом притисне на поду
родиће се нада и крик: у даљине!
Као што смо некад стајали на броду
за Кину, с погледом што у ветру плине,

ми заплочићемо сад по мору Тмуша
са радосним срцем путника младића.
Од коби и чини глас нека се слуша
што пева: „Овуда, ко је жељан ића

лотоса мирисног! Јер овде се бере
чудесни плод воћа што срцу је храна;
нек у вама слатко опојство се стере
поподнева овог бесконачног дана.“

По присноме звуку знамо ко то пева;
 Пилади нам руке шире у знак слоге. —
 „Ка твојој Електри, то срце захтева!“
 — Каже она којој љубили смо ноге.

VIII

Смрти, капетане стари, сидро горе!
 Досадно је овде, смрти! Спремимо се!
 Ако боје гуша небо је и море,
 наша знана срца светле зраке носе!

Наспи нам твој отров, да нас крепи снажно!
 Желимо, док мозак пали чудо ово,
 у бездан, до Пакла, Раја, — није важно;
 на дно Непознатог, да нађемо ново!

САДРЖАЈ

	Страна
Џарл Бодлер (<i>Предговор Борислава Радовића</i>) —	5
Читаоцу (<i>Димитрије Јовановић</i>) — — — — —	23
Благослов (<i>Владимир Герић</i>) — — — — —	25
Албатрос (<i>Божидар Ковачевић</i>) — — — — —	28
Узлет (<i>Данило Киш</i>) — — — — —	29
Садејства (<i>Борислав Радовић</i>) — — — — —	30
Болесна муза (<i>Боривоје Грашић</i>) — — — — —	31
Продана муза (<i>Боривоје Грашић</i>) — — — — —	32
Недостojни монах (<i>Мирослав Грујичић</i>) — — — — —	33
Непријатељ (<i>Антон Фарчић</i>) — — — — —	34
Чергари на путу (<i>Божидар Ковачевић</i>) — — — — —	35
Човјек и море (<i>Драгутин Домјанић</i>) — — — — —	36
Љепота (<i>Владимир Герић</i>) — — — — —	37
Циновка (<i>Данило Киш</i>) — — — — —	38
Химна лепоти (<i>Коља Мићевић</i>) — — — — —	39
Накит (<i>Димитрије Јовановић</i>) — — — — —	41
Егзотични мирис (<i>Коља Мићевић</i>) — — — — —	43
Ја те волим као ноћи друго лице (<i>Момир Николић</i>) — — — — —	44
De profundis clamavi (<i>Коља Мићевић</i>) — — — — —	45
Једне ноћи кад бејаш крај Јеврејке ужасне (<i>Борислав Радовић</i>) — — — — —	46
Лета (<i>Димитрије Јовановић</i>) — — — — —	47

¹⁾ У загради су курзивом назначена имена преводилаца.

	Страна
Грижња савјести (Владимир Назор) — — — —	49
Балкон (Лела Матић) — — — — — — — —	50
Sémpet eadem (Коља Мићевић) — — — — — — — —	52
Жива буктиња (Коља Мићевић) — — — — — — — —	53
Усамљена, јадна душо, шта ћеш рећи (Моша Пијаде) — — — — — — — —	54
Réversibilité (Зоран Мишић) — — — — — — — —	55
Хармонија вечера (Борислав Радовић) — — — — — — — —	57
Замућено небо (Борислав Радовић) — — — — — — — —	58
Позив на путовање (Борислав Радовић) — — — — — — — —	59
Јесења песма (Борислав Радовић) — — — — — — — —	61
Moesta et errabunda (Божидар Ковачевић) — — — — — — — —	63
Авет (Владислав Кушан) — — — — — — — —	65
Мачке (Живојин Петровић) — — — — — — — —	66
Сове (Владимир Герић) — — — — — — — —	67
Радосни мртвац (Иван Лалић) — — — — — — — —	68
Музика (Борислав Радовић) — — — — — — — —	69
Напукло звоно (Дуња Робих) — — — — — — — —	70
Сплин (Борислав Радовић) — — — — — — — —	71
Сплин (Моша Пијаде) — — — — — — — —	72
Жеља за ништавилом (Дуња Робих) — — — — — — — —	73
Пејзаж (Иван Лалић) — — — — — — — —	74
Лабуд (Димитрије Јовановић) — — — — — — — —	75
Слепци (Милован Данојлић) — — — — — — — —	78
Једној пролазници (Борислав Радовић) — — — — — — — —	79
Сутон (Иван Лалић) — — — — — — — —	80
Љубав према лажи (Зоран Мишић) — — — — — — — —	82
Нисам заборавио, недалеко од града (Борислав Радовић) — — — — — — — —	84
Магле и кише (Анте Јуревић) — — — — — — — —	85
Вино убице (Димитрије Јовановић) — — — — — — — —	86
Вино самотника (Дуња Робих) — — — — — — — —	89

	Страна
Вино љубавника (Момир Николић) — — — — — — — —	90
Уништење (Владимир Герић) — — — — — — — —	91
Лезбос (Зоран Мишић) — — — — — — — —	92
Проклетнице (Димитрије Јовановић) — — — — — — — —	95
Крвава чесма (Анте Јуревић) — — — — — — — —	99
Алегорија (Димитрије Јовановић) — — — — — — — —	100
Одрицање светог Петра (Димитрије Јовановић) — — — — — — — —	101
Литанија сатани (Милован Данојлић) — — — — — — — —	103
Смрт љубавника (Анте Јуревић) — — — — — — — —	106
Сан радознала човека (Дуња Робих) — — — — — — — —	107
Путовање (Иван Лалић) — — — — — — — —	108